„A jednak kolej IV – Kolej wobec granicy. Kolej jako miejsce graniczne” [link do transmisji na żywo] Ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa – 16, 17 listopada 2021

Kolej od początku swojego istnienia przekraczała granice – prędkości, wyobraźni, strachu, państw mniejszych i większych. Ułatwiała przemieszczanie się (w tym podróże i wymianę międzynarodową), czego symbolem mogą być pierwsze linie kolejowe na ziemiach polskich, które prowadziły w swoich założeniach nie tyle do granic państw, ale miały je przekroczyć i umożliwić przewóz osób i towarów za granicę, do sąsiedniego kraju.

Link do transmisji na żywo

Sieć kolejowa mogła też granice stwarzać lub wykorzystywać – tam gdzie różne były rozstawy toru, stosowano odmienne napięcie sieci elektrycznej lub też lokalne przepisy ograniczały (ograniczają?) wykorzystanie konkretnych typów taboru. Stacja kolejowa była miejscem granicznym zarówno w dosłownym znaczeniu przekraczania granicy państwa (stąd wielkie stacje graniczne na ziemiach polskich jak np. w Maczkach (Granicy) czy Aleksandrowie Kujawskim), jak i granicą do opisanego wyżej „świata w świecie” – miasta kolei, rządzącego się własnymi prawami i/lub normami zwyczajowymi innymi niż wokół. Owa relacja wobec granicy ulegała też zmianom – gdy państwa wzmacniały / ograniczały kontrole graniczne, gdy zmianie ulegał sam przebieg granicy państwowej. Inaczej wyglądał przewóz towarów i osób na kolejach Niemiec i Austro-Węgier pod koniec XIX w., inaczej w relacjach tychże z Rosją. Pod koniec XIX w. pojawiły się również liczne normy prawa, które miały ujednolicić koleje na świecie, dążąc do ograniczenia przeszkód. Z kolei po 1945 r. graniczną mogła stać się polityka wobec kolei i jej funkcji (gospodarczej, społecznej, militarnej), na skutek tego „za żelazną kurtyną” mogły być po jednej stronie „żywe skanseny” planowego ruchu parowego aż do lat 90. XX w. (Polska), a po drugiej drastyczne cięcia nieekonomicznych linii (Wielka Brytania).

Już po raz czwarty w obecnej formule, a po raz dziesiąty od pierwszej edycji (2006 r.), badacze dziejów transportu w Polsce – historycy, geografowie i architekci – spotykają się na interdyscyplinarnej konferencji naukowej poświęconej przeszłości kolei. Przewodnie hasło wspomnianego cyklu spotkań – poczynając od 2018 r. – brzmi: „A jednak kolej!”. Odbywały się one początkowo w Rybniku, później w Lubinie. Tegoroczna sesja odbędzie się w Chorzowie, a jej organizatorami są: Muzeum w Chorzowie, Muzeum Hutnictwa (w organizacji) w Chorzowie, Instytut Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Historyczne w Lubinie oraz Instytut Śląski w Opolu. W ramach

podsumowania dotychczasowych konferencji wydano już osiem wieloautorskich monografii naukowych, których zawartość na trwałe weszła do kanonu historiografii transportu w Polsce. W publikacjach tych zaprezentowano najnowsze wyniki badań, przedstawiono nieznany wcześniej lub szerzej materiał źródłowy i zaproponowano nowe interpretacje oraz oceny zachodzących przemian. Spotkanie zaplanowane tej jesieni w Chorzowie ma obejmować relacje między koleją i, na różne sposoby rozumianą, granicą, a gromadzić będzie szereg badaczy z ośrodków naukowych z całej Polski. Ze względów epidemicznych organizatorzy zastrzegają sobie możliwość organizacji konferencji w formie hybrydowej i/lub online. Obrady będą transmitowane online na platformie Youtube (tylko streaming).

Dzień I – 16 listopada 2021 r.

9:00 Oficjalne otwarcie konferencji

9:10 dr Dawid Keller (Muzeum w Chorzowie), *Polskie kolejowe porozumienia graniczne w okresie PRL na wybranych przykładach*

9:30 dr Jakub Halor (Siemianowice Śląskie), *Kolejowy ruch transgraniczny w okręgu katowickim w XIX w. we wspomnieniach Antona Oskara Klaussmanna*

9:50 dr Bartosz Kruk (Instytut Pamięci Narodowej we Wrocławiu), *Granica państwa, a szerokość toru kolejowego. O sposobach pokonywania różnic*

10:10 dr Ariel Ciechański (Instytut Geografii PAN), *Zmiany granic jako determinanta dezintegracji sieci pozamiejskiego publicznego pasażerskiego transportu zbiorowego*

10:30 Dyskusja i przerwa kawowa

11:00 prof. dr hab. Roman Dziergwa (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Kolej jako kreator i nośnik kultury. Linia 383 Ostrzeszów – Namysłaki (1910) i dworzec ostrzeszowski w lokalnej i okazjonalnej poezji polskiej oraz w literaturze niemieckiej (Theo Harych i Emil Irmler)*

11:20 dr Marcin Jarząbek (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), *Dworzec jako miejsce graniczne na ziemiach polskich 2. połowy XIX w., czyli scena dworca i dworzec na scenie*

11:40 dr Grzegorz Piotrowski (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), *Podróż ze stacji kolejowej do nowoczesności (stacja kolejowa jako miejsce graniczne)*

12:00 Karolina Załęska (Uniwersytet Warszawski), *Nie-miejsca nowoczesności. Angielska powieść przemysłowa połowy wieku wobec komunikacyjnych wyzwań industrializacji*

12:20 Dyskusja i przerwa kawowa

12:50 dr hab. Miron Urbaniak prof. UWr. (Uniwersytet Wrocławski), *Zbąszyń i Zbąszynek (Neu Bentschen) – polska i niemiecka stacja graniczna. Próba charakterystyki i porównania*

obu założeń stacyjnych

13:10 dr Maciej Kędzierski (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Historia stacji granicznej w Zbąszynku. Od idei miasta-ogrodu do wizyty Kim Ir Sena*

13:30 dr hab. Tomasz Krzemiński prof. IH PAN (Instytut Historii PAN), *Dworzec kolejowy w Aleksandrowie – dzieje stacji kolejowej na granicy prusko-rosyjskiej w II połowie XIX i na początku XX w.*

13:50 dr inż. Michał Jerczyński (*Polskie Stowarzyszenie Miłośników Kolei*), *Zespół stacji granicznych Nowe Skalmierzyce – Szczypiorno – Kalisz: geneza, układ przestrzenny i architektura, funkcjonowanie, przemiany po zniesieniu granicy*

14:10 dr Dariusz Opaliński (Uniwersytet Rzeszowski), *Na styku dwóch światów. Realia podróżne na kolejowych przejściach granicznych między Galicją z zaborem rosyjskim*

14:30 Dyskusja i przerwa obiadowa

16:00 prof. dr hab. Andrzej Mielcarek, *Przestępstwa i wykroczenia na Kolejach Rzeszy w latach 20. i 30. XX w***.**

16:20 dr hab. Mariusz W. Majewski, *Przestępstwa i wykroczenia karno-skarbowe na pograniczu Śląska Cieszyńskiego, lata 1927–1939. Zarys problemu*

16:40 dr Piotr Olechowski (Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie), *Kolejowe przejście graniczne PRL – ZSRR Przemyśl–Mościska 2 (Medyka–Szehynie) po II wojnie światowej. Wybrane przykłady kontrabandy*

17:00 dr Wojciech Paduchowski (Instytut Pamięci Narodowej w Krakowie), *Granice kompromisu. Małopolska Solidarność na kolei w latach 80. XX w.*

17:20 Dyskusja i przerwa kawowa

17:50 dr hab. Tomasz Przerwa prof. UWr (Uniwersytet Wrocławski), *Granica naturalna: niedokończona Kolej Izerska*

18:10 Adam Pacześniak (Instytut Pamięci Narodowej we Wrocławiu), *Dostępność kolejowa granicznych partii Sudetów w PRL*

18:30 Agnieszka Kołodziejska (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Stacja Fürstenberg. 1939–1945. Świadectwa / głosy / zapisy zlagrowanych Polek*

18:50 Dyskusja

Dzień II – 17 listopada 2021 r.

9:00 Przywitanie prelegentów i gości

9:10 dr Mateusz Nowikiewicz (Uniwersytet Wrocławski), *Chińska batalia o kolej. Ruch na rzecz odzyskania praw do kolei w końcowym okresie panowania dynastii Qing (1904–1911) – próba bilansu*

9:30 dr Piotr Uwijała (Jaworzno), *Kolejowe transporty wojskowe z materiałem wojennym pozyskanym przez Polską Wojskową Misję Zakupów w Paryżu w latach 1919–1920*

9:50 dr Jacek Jędrysiak (Uniwersytet Wrocławski), *W obliczu nowych granic – ślad dyskusji nad operacyjną użytecznością niemieckiej sieci kolejowej na Pomorzu w latach 1926–1928*

10:10 dr Zbigniew Bereszyński (Opole), *Działalność Dyrekcji Kolei Rzeszy w Opolu w latach 1922–1934 w świetle materiałów zachowanych w Archiwum Państwowym w Opolu. Przyczynek do historii Górnego Śląska po podziale regionu między Polskę i Niemcy w 1922 r.*

10:30 Dyskusja i przerwa kawowa

11:00 dr Seweryn Pieniążek (Instytut Pamięci Narodowej w Rzeszowie), *Kolej wąskotorowa Przeworsk – Dynów w latach 1918–1939. Przełamywanie granic (kwestie gospodarcze oraz „rywalizacja" z transportem drogowym)*

11:20 Paweł Jakuboszczak (Uniwersytet Wrocławski), *Powstanie i funkcjonowanie Bogatyńskiej Kolei Dojazdowej w konsekwencji zmiany granic po II wojnie światowej*

11:40 Dawid Drwal (Tarnów), *Pokonując granice lokalne i globalne. Przedwojenne formy kolei w Tarnowie*

12:00 Jarosław Szczuryk vel Szczerba (Wrocław), *Kolejowy ruch graniczny na Lubelszczyźnie w latach 1915–2000*

12:20 Dyskusja i przerwa kawowa

12:50 dr inż. Rafał Cichy (Łukasiewicz - IPS „TABOR"), dr inż. Maciej Andrzejewski (Instytut Analiz Strategicznych Fundacji Altum), Ralf Meinsen (Kompetenznetz Rail Berlin-Brandenburg GmbH), *Współczesne uwarunkowania techniczne i prawne w ruchu międzynarodowym*

13:10 dr hab. Anna Pachowicz prof. PWSZ (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie), *Koleją za granicę, czyli o podróżach Polaków do pracy we Francji na początku XX w.*

13:30 dr Jacek Kurek (Muzeum w Chorzowie), *Blue Train. Granice, które przekraczamy podróżując pociągiem z dziełami artystów*

13:50 Piotr Kałużyński (Stacja Muzeum), *Jak granice przestały mieć znaczenie, czyli krótka historia eksportu lokomotyw produkcji polskiej*

14:10 Michał Grochowski (Uniwersytet Wrocławski), *Upadek PKP? O oszacowaniu ruchu pasażerskiego na polskich kolejach w latach 1960–2019*

14:30 Dyskusja i przerwa obiadowa

16:00 Tomasz Machowski, *Drewno, kamień, woda i cholera. Z dziejów budowy tunelu łupkowskiego*

16:20 dr Bogusław Marks (*Uniwersytet* Kardynała Stefana *Wyszyńskiego w Warszawie*), *Zduńska Wola: na skrzyżowaniu ważnych szlaków kolejowych*

16:40 Rita Żuchowska, *Białystok – węzeł wschodu*

17:00 Jacek Jakubek (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach), *Wyniki badań architektonicznych dworca Sosnowiec-Maczki*

17:20 dr Paweł Glugla (Tarnów), *„Poza granicą wolności – 14 czerwca 1940 r.” Pierwszy kolejowy transport Polaków z Tarnowa do KL Auschwitz*

17:40 Dyskusja

17:50 Oficjalne zakończenie konferencji

Ze względów epidemicznych organizatorzy zastrzegają sobie możliwość organizacji konferencji w formie hybrydowej i/lub online. Obrady będą transmitowane online na platformie Youtube (ale nie przechowywane, tylko streaming).

Prosimy o potwierdzenie przybycia na adres zapisy@muzeumwchorzowie.pl do dn. 13 listopada 2021 r.

Organizatorami konferencji są: Muzeum w Chorzowie, Muzeum Hutnictwa (w organizacji) w Chorzowie, Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Historyczne w Lubinie.

> Konferencja jest organizowana w ramach Wydarzeń Europejskiego Roku Kolei.

Otwarcie konferencji

dr Bartosz Kruk (IPN Wrocław) z wystąpieniem „Granica państwa, a szerokość toru kolejowego. O sposobach pokonywania różnic”

Adam Pacześniak (IPN Wrocław) z wystąpieniem „Dostępność kolejowa granicznych partii Sudetów w PRL”

dr Piotr Olechowski (IPN Centrala) z wystąpieniem „Kolejowe przejście graniczne PRL – ZSRR Przemyśl–Mościska 2 (Medyka–Szehynie) po II wojnie światowej. Wybrane przykłady kontrabandy”. Fot. Agnieszka Tybur (Muzeum w Chorzowie)

dr Seweryn Pieniążek (IPN Rzeszów) z wystąpieniem „Kolej wąskotorowa Przeworsk – Dynów w latach 1918–1939. Przełamywanie granic (kwestie gospodarcze oraz „rywalizacja” z transportem drogowym)”. Fot. Agnieszka Tybur (Muzeum w Chorzowie)

PLIKI DO POBRANIA

Program konferencji „A jednak kolej IV – Kolej wobec granicy. Kolej jako miejsce graniczne”. 16–17 listopada 2021 (pdf, 3.51 MB) 28.10.2021 15:49
Plakat – „A jednak kolej IV – Kolej wobec granicy. Kolej jako miejsce graniczne”. Ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa – 16–17 listopada 2021 (pdf, 3.82 MB) 28.10.2021 15:49